

MIRADOR

Pau Casals a les Nacions Unides: el discurs de 1971

L'historiador Josep Maria Figueres, un dels màxims estudiosos de la biografia de Pau Casals, analitza què va significar el discurs del músic a la seu de l'ONU el 24 d'octubre de 1971, tot just ara fa 50 anys.

Per Josep M. Figueres

Era un 24 d'octubre que Pau Casals s'adreçà al món amb un missatge de germanor. El nostre músic coneixia de feia temps les Nacions Unides. El 1958, el suec Dag Hammarskjöld, secretari general, el convidà a fer un concert arran del desè aniversari de l'aprovació de la Declaració Universal dels Drets Humans. Cinc anys després, el 1963, el gran oratori per la

pau, *El Pessebre*, estrenat a les terres acollidores de l'exili català a Mèxic, ressonà a les Nacions Unides en una segona invitació. I va arribar la tercera. El 1971 era general la consciència sobre la necessitat de la pau, el desarmament i l'estabilitat política després de la terrible crisi dels míssils a Cuba del 1962. Casals no hi era aliè, i no va tenir cap escrúpol a viatjar a Estats Units i tocar, fora del seu oratori itinerant, en la creuada particular per la pau. D'aquesta manera, es tornà a vincular amb aquesta organització internacional.

Anteriorment havia rebut altres invitacions oficials, com per exemple la del 9 d'abril del 1951, quan des de Prada va protestar per la posició de les Nacions Unides i va rebutjar participar-hi. Casals escrivia a Benjamín Cohen, secretari adjunt de l'ONU, davant la commemoració del tercer aniversari de la Declaració Universal dels Drets Humans:

“He rebut la vostra carta, en la qual em feu l'honor de demanar el meu concurs a un concert amb motiu de la celebració a París per les Nacions Unides del tercer aniversari de la Declaració Universal dels Drets de l'Home. Tal vegada no ignoreu, senyor Cohen, que precisament en protesta del no compliment d'aquests drets sagrats a Espanya, visc voluntàriament a l'exili. En aquestes circumstàncies no us estranyarà si us dic que les votacions a l'ONU favorables a Franco no em semblen compatibles amb l'esmentada celebració i que, per tant, em veig obligat, amb tot el meu sentiment, a no accedir a la vostra demanda. Amb tota consideració, us saluda el vostre afectíssim.”

El 1958, Casals tocarà a l'ONU, a l'edifici de les Nacions Unides a Nova York, considerat terreny internacional neutre, atès que mantenia la seva protesta davant la pervivència de la dictadura de Franco contra les llibertats i la persecució a la identitat i la cultura catalanes. Feia trenta anys que Casals no tocava als Estats Units. El convidà el secretari general Dag Hammarskjöld, que havia enviat una persona que va estar tres dies a Puerto Rico —on residia el músic— intentant convèncer Pau Casals. El músic considerava que els Estats Units eren un dels responsables principals de l'estabilitat política internacional de Franco. En l'actuació, Casals tocà la “Simfonia núm. 5” d'Arthur Honegger amb l'Orquestra Simfònica de Boston i una sonata de Bach amb el pianista polonès Mieczyslaw Horzowski. Després, tot sol, interpretaria “El cant dels ocells”. Casals volia intervenir, però no va poder parlar, tot i que el programa de mà incloïa les seves paraules. El músic, en les seves memòries dictades, diu: “Aquesta cançó catalana, tocada amb una intensitat tan dolorosa, és l'expressió més punyent d'un desig vehement de llibertat”.

Aquella sessió del Dia de les Nacions Unides fou l'esdeveniment musical retransmès que havia tingut més difusió en la història fins al moment. Es va connectar amb setanta-cinc emissores de cinc continents amb cable transatlàntic i la CBS la va emetre per televisió: la imatge de Pau Casals, lluitador per la pau, va arribar a milions de llars, i diaris i revistes publicades arreu van consolidar el missatge. Casals, amb les Nacions Unides de fons, fou associat immediatament com a símbol de la pau.

Robert Baldock, biògraf de Casals, escriu que va rebre cinc mil cartes i telegrams en només una setmana d'estada a Nova York. Al programa

de mà indica: “És un honor per a mi que les Nacions Unides m'hagin convidat a participar en la cerimònia amb la qual commemoren l'aniversari de la seva fundació, i agraeixo aquesta oportunitat a fi de dirigir-me als pobles del món per parlar-los de tot allò que ens preocupa. Que jo hagi vingut aquí, a la meua edat, no és degut a cap canvi en la meua actitud moral o en les restriccions que m'he imposat personalment i que he imposat, també, a la meua carrera artística aquests darrers anys, sinó al fet que, en comparació amb l'immens i potser perill moral tal que amenaça tota la humanitat, tota la resta és secundari. El món mai no s'havia trobat tan a la vora de la catàstrofe com ara. En el que va de segle, i a la recerca de coneixements, grans intel·lectuals han aconseguit descobriments científics extraordinaris que en el decurs del temps han estat explotats per a la fabricació d'instruments amb una capacitat de destrucció monstruosa”.

El 1963 serà convidat pel secretari general U Thant al concert de les Nacions Unides a Nova York, dirigit per l'Orquestra Festival Casals i el cor de l'Orquestra de Cleveland. Va ser emès a tot Europa, Orient Mitjà, Llatinoamèrica i Àfrica, i la televisió educativa dels Estats Units clouria el seu missatge de pau amb els mots següents: “La música, aquest meravellós llenguatge universal, hauria de ser una font de comunicació entre els homes. Una vegada més, exhorto als meus col·legues músics d'arreu el món que posin la puresa del seu art al servei de la humanitat, amb l'objecte d'unir a tots els pobles amb llaços fraternals. Amb aquest objectiu a la meua ment, considero el meu deure oferir la meua humil contribució en forma d'una croada personal. Fer que cadascun de nosaltres, en la mesura de les nostres possibilitats, contribueixi com li sigui possible a assolir aquest ideal amb tota la seva plenitud i que ens permeti unificar les nostres fervents pregaries perquè en el futur proper tota la humanitat pugui reunir-se en una abraçada espiritual”.

El secretari general U Thant el presentà com “un gegant de la música d'aquest segle” i com “una personalitat coneguda en tot el món com a campió de la pau i dels drets de l'home”. Pau Casals afirmava: “Primer soc un home, després un artista”.

Aquest 1963, Casals exposà l'oratori amb música *El Pessebre*. El missatge de pau, com ho definia l'Orfeó Català, fou memorable. El document →

→ té rellevància, i en els dos paràgrafs centrals dels set que formen aquest brillant text, després de fer referència al seu parlament del 1958, manifesta: “Aleshores vaig afirmar la meua fe en els supremes recursos d’espiritualitat de l’èsser humà i en la puixança dels seus bàsics anhels de supervivència. Vaig referir-me a aquesta espurna de divinitat que pot agafar-se salvadorament al desig de pau. Ara em reafirmo en la convicció que, a despit d’aquesta confusió, l’home vol la pau”.

La situació era perfecta. El còctel interior i exterior, contingut i continent, a punt de ser servit. L’evolució de Casals i la posició de la conjuntura internacional era en el punt de contacte. Casals actuava. Als concerts que feia introduïa la paraula *pau*, també a la premsa, i va fer una campanya molt activa per la pau al món. La peça musical, coral, textual d’*El Pessebre*, havia de ser una croada per la pau per anar arreu el món transmetent valors de convivència.

El Pessebre s’havia estrenat poc abans, el desembre de 1960, a Acapulco. Cal dir que Mèxic fou l’únic país que va ajudar la República espanyola en la guerra contra el totalitarisme sense rebre compensacions financeres. També va acollir molts exiliats. La República hi tenia ambaixada i fou la capital de la cultura catalana quan es podien editar llibres i revistes en català a tot el món menys a Catalunya. Segur que aquests fets no són aliens a l’estrena mundial d’*El Pessebre*. Era, doncs, ben comprensible que Casals el tingués present. El músic estrenava en aquest país l’ora-

Pau Casals ha estat un dels millors violoncel·listes del segle XX. A sota, U Thant, secretari general de les Nacions Unides, entrega a Pau Casals la Medalla de la Pau el 1971.

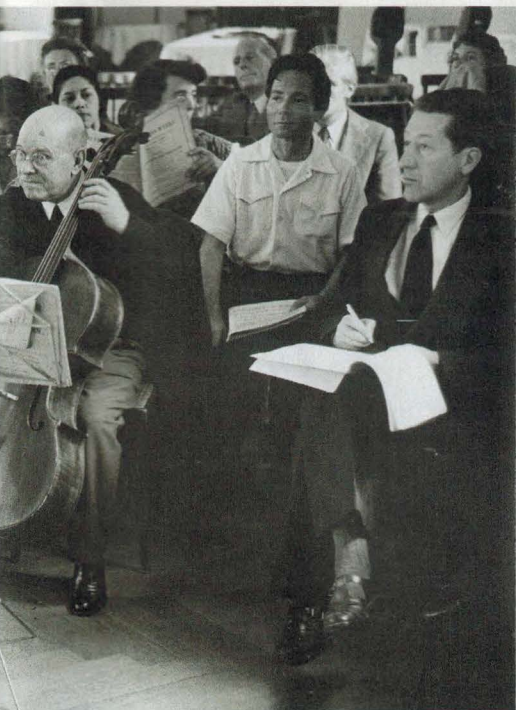

tori per a cor i orquestra *El Pessebre*, basat en la música clàssica i en la música popular catalana.

El 1970, U Thant el va convidar a compondre el famós himne per commemorar el naixement de les Nacions Unides en el seu XXV aniversari, i aquell 24 d’octubre se’n feia l’estrena mundial. El 1971, Casals ja comptava amb una trajectòria internacional molt consolidada i no només en la música, on era reconegut internacionalment en la triple faceta extraordinària de compositor, d’interpret i de director, sinó també en la consciència cívica d’un món que veia com determinats ciutadans —Albert Schweitzer, Bertrand Russell o Albert Einstein, per exemple— continuaven influint cada cop més a escala mundial en detriment dels grans poders estatals. Alguns d’ells ja eren morts, però el seu llegat continuava ben present.

Aquell 1971, Casals tornarà a ser convidat. Les Nacions Unides no tenien un himne oficial; l’Assemblea General va reconèixer la necessitat de disposar d’una cançó —i així consta al web de l’ONU—, i es va reservar el dret d’escollir-ne i adoptar-ne una. En van triar una de Casals, i fins avui ha continuat així. El 1970, Casals havia posat música a un himne escrit en honor a les Nacions Unides pel poeta anglès W. H. Auden. El 1971, aquest himne es va tocar el Dia de les Nacions Unides a la seu de l’organització. Els mots del músic del Vendrell palesen la seva emoció quan U Thant li va lliurar la Medalla de la Pau —dissenyada per un altre artista amb vinculacions catalanes, Pablo Picasso. El parlament de Casals, d’agraïment per aquesta distinció, i la seva posterior interpretació d’“El cant dels ocells”, són un dels documents més

FUNDACIÓ PAU CASALS

emblemàtics de la història contemporània de Catalunya, atès que ultrapassen el reconeixement a una trajectòria per la pau, la justícia i la llibertat, i són també història contemporània de les Nacions Unides i del nostre món. U Thant li va dir: “Vós heu consagrat la vida a la veritat, a la bellesa i a la pau. Com a home i com a artista personifiquen els ideals simbolitzats per la Medalla de la Pau de les Nacions Unides. Us l’ofereixo amb el més profund respecte i admiració”.

L’acte fou espectacular. Auden havia escrit una oda de 432 versos en tres dies i Casals va passar tot l’estiu del 1971 transformant el document en “Himne de les Nacions Unides”. Tenia ja 94 anys i s’hi va passar temps, atès que l’encàrrec era de gran relleu. Casals va dirigir la seva pròpia Orquestra Festival Casals.

Un testimoni, Henry Raymond a *The New York Times*, escrivia que Casals “des del seu seient parlava, mormolava, cantava amb neguit i nervi”. Casals va fer venir el mateix dia la soprano porto-riquenya Olga Iglesias que va arribar en avió a les set del matí. El músic va dir unes paraules que haurien esdevingut cèlebres sobre els ocells que al cel canten “pau, pau, pau” i la música és la que havien volgut i estimat Bach, Beethoven i tots els grans. I que és l’ànima del seu país, Catalunya.

Per sempre més, Casals seria militant de la pau, i en la dècada dels setanta hi hagué la proposta perquè pogués ser candidat al Premi Nobel de la Pau. En definitiva, Casals va aportar, i encara aporta, una millora de la consciència humana dels valors nobles. I cal reconèixer-li aquest contribució. ●

Reflectim el discurs íntegre que va pronunciar Pau Casals a la seu de l’Assemblea General de Nacions Unides, ubicada a Nova York, el 24 d’octubre de 1971, tot just fa ara cinquanta anys. Aquell dia es va estrenar l’“Himne a les Nacions Unides” amb la participació del cor de la Manhattan School of Music, els Cantants de les Nacions Unides i l’Orquestra de Festival Casals, sota la direcció del músic català. En aquell mateix moment, Casals va rebre la Medalla de la Pau de les Nacions Unides, entregada pel birmà U Thant, secretari general de l’ONU. Pau Casals, emocionat, va pronunciar aquest discurs en anglès quan estava a punt de complir els 95 anys. El text ens l’ha cedit la Fundació Pau Casals.

Estic molt emocionat... Aquest és l’honor més gran que he rebut mai, perquè parla del que tota la vida he sentit i m’ha inspirat. La meva mare, una dona excepcional, genial, va començar a parlar-me de pau quan jo era un nen, ja que en aquell temps hi havia moltes guerres i jo vaig néixer enmig d’una guerra*. Per aquest motiu tot el que ve de les Nacions Unides va directament al meu cor i segueixo atentament tot el que les Nacions Unides fa.

Soc català. Catalunya és avui una província d’Espanya. Però, què ha estat Catalunya? Catalunya ha estat la nació més gran del món; us diré per què. Catalunya va tenir el primer parlament, molt abans que Anglaterra. Catalunya va tenir l’inici de les Nacions Unides. Totes les autoritats de Catalunya es van trobar al segle XI en una ciutat de França** —en aquell temps Catalunya— per parlar de pau... al segle XI! Pau al món, en contra de les guerres i de la inhumanitat de les guerres. Això va ser Catalunya.»

*Es podia estar referint a la Tercera Guerra Carlina (1872-1876) o a la Gran Guerra de Cuba (1868-1878) entre els independentistes cubans i el Regne d’Espanya.

**Es referia a Toluges, al Rosselló, on es va celebrar la primera assemblea de pau i treva de Déu dels comtats catalans l’any 1027, sota la presidència de l’abat Oliba.